

АЛЕКСАНДАР КРСТИЋ
Историјски институт, Београд
aleksandar.krstic@iib.ac.rs

ПРИЛОГ БИОГРАФИЈИ ВЕЛИКОГ ВОЈВОДЕ МИХАИЛА АНЂЕЛОВИЋА*

У раду се разматра једна повеља угарских сталежа од 13. марта 1450. године, проистекла из парнице коју је Јован Хуњади покренуо против Ладислава Патакија, фамилијара деспота Ђурђа Бранковића. Према изнетим оптужбама, деспот Ђурађ је заробио Хуњадија после пораза на Косову 1448. године по наговору супруге, синова, „Michaelis vayvode Chelnek dicti de Uhad” и четворице својих угарских фамилијара. Полазећи од овог документа и других познатих података о Михаилу Анђеловићу, аутор закључује да је поменути „војвода Михаило звани Челник” управо овај српски велможа византијског порекла. Племићки наслов „de Uhad” показује да је Михаило Анђеловић имао поседе у Угарској 1450. године. У питању је највероватније посед Ohád (Ohát) код места Галад у румунском Банату.

Кључне речи: Михаило Анђеловић, велики челник, велики војвода, деспот Ђурађ Бранковић, Јован Хуњади, Ладислав Патаки

The paper discusses data provided by a charter of the Hungarian estates, issued on March 13, 1450, which resulted from a litigation instituted by John Hunyadi against László Pataki, the *familiaris* of Serbian despot Đurađ Branković. According to the presented accusations, Despot Đurađ captured Hunyadi after the defeat on the Kosovo field in 1448, acting upon the persuasion of his wife, sons, „Michaelis vayvode Chelnek dicti de Uhad” and four of his Hungarian *familiares*. Based on this document and other known data on Mihailo

* Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Средњовековне српске земље (13–15. век): ђолијички, ђривредни, друшћивени и ђравни ђроцеси* (ев. бр. 177029).

Angelović, the author concludes that the aforementioned voivode Michael is no other than this Serbian nobleman of Byzantine origin. A noble title „de Uhad” shows that Mihailo Angelović had possessions in Hungary in 1450. This possession is most likely identical with the settlement Ohád (Ohát) near Ghilad in the Romanian Banat.

Key words: Mihailo Angelović, great čelnik, great voivode, Despot Đurađ (George) Branković, John (János) Hunyadi, László Pataki.

Особена личност и необични животни пут великог војводе Михаила Анђеловића одавно су изазвали занимање историчара. То је сасвим разумљиво, будући да је у питању човек који је градио успешну каријеру током владавине деспота Ђурђа и Лазара Бранковића, а пред саму пропаст средњовековне српске државе, уз ослонац на брата, великог везира Махмуд-пашу и противугарску струју у Смедереву покушао је и да се домогне српског престола. Историографска сазнања о амбициозном војводи сакупљала су се постепено, захваљујући подацима које о њему пружају разнолики извори (српски, византијски, дубровачки, италијански, османски).¹ Истраживања спроведена протеклих деценија и година допунила су сазнања о пореклу и византијским родбинским везама браће Анђеловић² и о судбини великог војводе Михаила после 1458. године, у којој је доживео свој краткотрајни врхунац и болни пад. Тако се сада зна да се после ослобађања из заточеништва у Угарској негде између краја 1460. и фебруара 1463. године,³ Михаило кретао у круговима око брата Махмуд-паше.⁴ Био је, бар у прво време, и даље везан за Србију, где је 1464. године обновио цркву у Новој Павлици.⁵ Остаје дилема о крају његовог живота, пошто извори пружају

¹ *Стиојановић*, Родослови и летописи, 242; *Rački*, Prilozi, 157; Chalcocondyles II, 196, 216–217; *Макушев*, Историјски споменици II, 114–115, 218–219; *Rački*, Iz djela Crijevića, 194; *Орбин*, Краљевство Словена, 129. Из обимне литературе издвајамо: *Јиречек*, Историја I, 384, 386, 425, II, 375; *Ђурковић*, Смедерево, 67–68; *Божић*, Колебања, 159, 164–165; *Trapp*, PLP VIII, 15, no 19154; Историја српског народа (даље: ИСН) II, 229, 303–304, нап. 4 (*М. Сјремић*); *Ферјанчић*, Византинци, 207–211; *Сјремић*, Деспот Ђурађ, 515–517, 520, 523, 528, 532, 537, 762; Српски биографски речник (даље: СБР) 6, 839–840 (*М. Сјремић*). Детаљну библиографију о Михаилу Анђеловићу видети у листи референци.

² Одавно се зна да браћа Михаило и потоњи Махмуд по оцу потичу из породице кесара Алексија и Манојла Анђела Филантропина, последњих хришћанских господара Тесалије: *Critobuli historiae*, 88. О мајци браће Анђеловић као припадници византијске аристократске породице Јагарис, као и о другим њеним ромејским генеаложским везама видети: *Ecthesis Chronica*, 26; *Bekker*, *Historia politica*, 96–97; *Sphrantzes*, Мемориј, 120; *Stavrides*, *The Sultan of Vezirs*, 75–90. С друге стране, генеаложке конструкције које доноси *Ж. Андрејић*, Размишљање о пореклу Михаила Анђеловића великог челника на двору у Смедереву и великог везира Махмуд-паше Анђеловића и њиховим родбинским везама са деспотом Ђурђем, Митолошки зборник 33 (2014) 221–224, 231, немају никакву изворну подлогу.

³ *Stavrides*, *The Sultan of Vezirs*, 98.

⁴ *Божић*, Колебања, 164–165; *Stavrides*, *The Sultan of Vezirs*, 220–221, 226–234.

⁵ За различита мишљења о томе да ли су у Новој Павлици сахрањени бивши велики војвода и/или чланови његове породице уп: *Пејровић*, Откриће у Новој Павлици, 243–248; *исџи*, Конзерваторско-рестаураторска истраживања, 44–45; *исџи*, Откриће фресака у Новој Павлици, 138–150; *Јуришић*, Нова Павлица, 10, 34–44, 102–103, 105, 110–112; *Цвејковић*, Манастир Нова Павлица, 223–236. У сваком случају, Михаило Анђеловић није умро 1465. године, него знатно

контрадикторне податке: уколико није погинуо у османској војсци у бици против Узун Хасана код Терџана у Анадолији почетком августа 1473. године,⁶ могао се замонашити после погубљења Махмуд-паше наредне, 1474, године и завршити живот као монах Макарије после 1486. године у Манастиру Пресвете Богородице у Косиници на Пангејској гори.⁷ Овим прилогом указаћемо на неке непознате податке о Михаилу Анђеловићу, који се могу наћи у једној угарској повељи из 1450. године.

*

Период блиске сарадње деспота Ђурђа и Јована Хуњадија из времена „Дуге војне” (1443–1444) заменили су сукоби одмах по окончању рата.⁸ Деспот, који је Хуњадија богато наградио својим угарским поседима за помоћ у обнови српске државе,⁹ по повратку у Смедерево из петогодишњег егзила није више помишљао на сукобе са моћним османским султаном. Разилажење, које је започело деспотовим одбијањем да учествује у крсташком походу окончаном катастрофом код Варне 10. новембра 1444,¹⁰ достигло је врхунац четири године касније, после поновног одбијања српског владара да се придружи Хуњадијевој војној експедицији против Турака. Као што се одавно зна, деспот Ђурађ је заробио Хуњадија док је овај бежао са Косова поља после тешког пораза у сукобу са Муратом II (17–20. октобар 1448).¹¹ Хуњадијево заточеништво у Смедереву оставило је снажан утисак на савременике. Зато о њему постоји више различитих, документарних и наративних извора,¹² а ушло је и у народну песму.¹³ Једно

касније, што озбиљно доводи у питање предложено идентификацију земних остатака нађених у Новој Павлици.

⁶ По једном савременом дипломатском извештају, који наводи да је био угледни хришћанин на османском двору: *Berchet*, *La Repubblica di Venezia e la Persia*, 135–137.

⁷ Према једној рукописној белешци од 3. децембра 1486. године, у манастиру у коме је сахрањена и бивша султанија Мара Бранковић боравио је монах Макарије, „који је у свету био најславнији и највиши господин Михаило Анђео Филантропин”: *Stavrides*, *The Sultan of Vezirs*, 98–99, p. 113, 100. О могућој вези Михаила Анђеловића и Маре Бранковић видети и: *Појовић*, *Мара Бранковић*, 201, 230.

⁸ *Сиремић*, *Деспот Ђурађ*, 275–298; *Jefferson*, *The Holy Wars*, 293–357; *Максимовић*, *Срби и „Дуга војна”*, 45–71, с ранијом литературом.

⁹ *Fejér*, *Genus*, 71–75; *Teleki*, *Hunyadiak kora X*, 159–164; *Крстић*, *Документи*, 125–156; *Engel*, *János Hunyadi and the Peace “of Szeged”*, 243, 246–247, 249, 251, 255–256.

¹⁰ О овом походу видети: *Рагонић*, *Западна Европа*, 217–233; *Бабинтер*, *Мехмед Освајач*, 38–40; *Сиремић*, *Деспот Ђурађ*, 302–304; *Jefferson*, *The Holy Wars*, 357–488, с изворима и ранијом литературом.

¹¹ О бици на Косову: *Мијајловић*, *Деспот Ђурађ*, 119–128; *Klaić*, *Povjest Hrvata II/2*, 220–225; *Рагонић*, *Западна Европа*, 253–258; *Бабинтер*, *Мехмед Освајач*, 51–54; *Mureşan*, *Ioan de Hunedoara*, 142–156; *Held*, *Hunyadi*, 131–133; *Сиремић*, *Деспот Ђурађ*, 336–342.

¹² *Chalcocondyles II*, 137–140; *Bonfini*, *Rerum*, 486; *Joannis de Thwrocław*, *Chronica Hungarorum*, 329–330; *Михаиловић*, *Јаничарево успомене*, 31; *Орбин*, *Краљевство Словена*, 122–124; *Luccari*, *Copioso ristretto*, 96.

¹³ *Бојишић*, *Народне пјесме*, 28–31, 31–34, 71–73; *Панјић*, *Непозната бугаршлица*, 421–439; *ИСН II*, 516–517 (*М. Панјић*); *Максимовић*, *Однос деспота Ђурђа и Јаноша Хуњадија*, 150–155.

од сведочанстава о Хуњадијевом смедеревском тамновању и условима под којима се из њега ослободио јесте и исправа угарских државних сталежа од 13. марта 1450. године, објављена још 1844. године, али непримећена у нашој историјској науци.¹⁴ Основни садржај овог документа био нам је познат на основу кратког мађарског регеста, публикованог 1890. године у часопису *Történelmi Tárgy*.¹⁵ Међутим, у тој повељи има више занимљивих података који нису наведени у поменутом регесту, и који су повод настанка овог прилога. Како смо били у прилици да у Клужу видимо оригинални документ,¹⁶ могуће је исправити и одређене грешке у Кемењевом издању из 1844. године. То нас је определило да у прилогу уз овај рад донесемо и ново издање саборске исправе.

Губернатор Хуњади се ослободио заточеништва у Смедереву пред Божић 1448. године тако што је пристао да деспоту исплати 100.000 дуката на име штете коју је угарска војска починила у Србији и да му врати заузете поседе у Угарској, осим оних које је држао у складу са ранијим уговорима. То се односило на поседе које је Хуњади стекао сходно уговору из 1444, постигнутом посредништвом кардинала Јулија Чезаринија, и на оне које је држао по уговору о веридби Ладислава Хуњадија са деспотовом унуком Јелисаветом из јуна 1448. године. Међутим, Хуњади је морао да поништи све одредбе које је у вези с тим поседима донео против деспота, коме је требало да врати одговарајуће исправе. Угри су се, такође, обавезали да убудуће неће ратовати преко Србије, изузев у случају да помажу њеног владара. Коначно, губернаторов старији син Ладислав је морао да остане као талац у деспотовој престоници.¹⁷ Чини се да је реализација споразума, бар што се деспотових угарскихседа тиче, текла нешто другачије од договореног. Наиме, зна се да су деспоту враћени Вилагошвар¹⁸ и, како се из овде цитираног документа види, Ершомљо (Вршац). Оба града и њихова властелинства била, су, међутим, међу оним поседима које је Хуњади добио у залог од деспота 1444, и у чији посед је уведен у марту, односно у августу 1445.

¹⁴ *Kemény*, *Diplomatischer Beitrag*, 313–319, текст повеље на стр. 315–318.

¹⁵ *Szabó*, *Az Erdélyi Múzeum oklevéleinek kivonatai* III, 105; *Крсџић*, Вршац II, 202–203, нап. 32.

¹⁶ *Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale ale României* (у даљем тексту: *SJAN Cluj*), *colecția Kemény József, Diplomatarium autographum*, на чувању у *Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga“ Cluj-Napoca* (у даљем тексту: *BCU*), *colecții speciale, colecția Kemény*, nr. 104. Снимци исправе налазе се у Мађарском националном архиву у Будимпешти (*Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára*, у даљем тексту: *MNL*), у серији *Diplomatikai fényképgyűjtemény*, под сигнатуром *DF 253500*. Постоји и познија копија исте повеље, која је похрањена у *Biblioteca Documentara „Batthyaneum“* у Алба Јулији у Румунији, међу исправама из Архива Трансилванског каптола, под сигнатуром 349. Снимак ове копије у *MNL* је под сигнатуром *DF 277522*.

¹⁷ *Baronius, Raynaldus, Lederchi*, *Annales ecclesiastici* XXVIII, 533–534; *Мијајковић*, Деспот Ђурађ, 137–142; *Klaić*, *Povjest Hrvata* II/2, 225–226; *Рагоњић*, Западна Европа, 260–261; *Јуречек*, *Историја* I, 373; *ИСН* II, 264–265, 327–328 (*М. Сјремић*, *С. Ђирковић*); *Held*, *Hunyadi*, 134; *Сјремић*, Деспот Ђурађ, 344–345; *Бубало*, Поседи, 232–233; *Крсџић*, Вршац II, 202–203.

¹⁸ Вилагошвар је 23. октобра 1450. године био у деспотовим рукама, када је кастелан био Влатко, а подкастелан Брајислав: *Thallóczy–Áldásy*, *Oklevéltár*, 172–174; *ИСН* II, 328 (*С. Ђирковић*); *Engel*, *Archontológia* I, 458–459; *Бубало*, Поседи, 233.

године.¹⁹ Када је Ладислав Хуњади коначно пуштен из Смедерева, вероватно почетком 1450. године,²⁰ Хуњади је прешао у противнапад. Припремајући обрачун са деспотом Ђурђем, губернатор је настојао да положи правну основу за своју акцију. По овлашћењу сабора обратио се у јануару 1450. године папи Николи V да га разреши обавеза преузетих према деспоту Ђурђу, посебно истичући да уговор онемогућава угарској војсци рат против Османлија, због забране да улази на територију Србије.²¹ Истовремено, Хуњадијеви заступници покренули су тужбе против деспота, односно његових фамилијара у Угарској пред тамошњим правосудним институцијама. Тако је спор против деспотовог фамилијара Ладислава Патакија дошао и пред угарски сабор.²²

Угарски прелати, барони и племићи окупљени на сабору у Будиму објављују у својој исправи од 13. марта 1450. године да је Жигмунд од Аболне у име губернатора Јована Хуњадија и са његовим пуномоћјем, а у складу са исправама Арадског каптола о спороведеној истрази и позивању на суд, у осмини Богојављања (13. јануара исте године)²³ поднео тужбу против Ладислава Патакија. Он је том приликом изјавио да је Хуњади 1448. године са свом угарском оружаном силом преко Србије повео општи војни поход против Турака, са којима је ушао у многе сукобе, али им се у последњем, због „небројаног мноштва истих пагана”, није могао одупрети. Стога се упутио назад у своју земљу и стигао у „дом славног владара господина Ђурђа, деспота Србије и господара Албаније”, где је проценио да ће наћи сигурност.²⁴ Међутим, наставља даље Хуњадијев пуномоћник, тада је деспот Ђурађ, заборављајући добротинства, услуге и части које су му чинили угарски краљеви и сâм губернатор, овога заробио и заточио у својој тврђави Смедерево на наговор и подстицај своје супруге Јерине, синова Гргура,

¹⁹ Осим Вилагошвара и Вршца, деспот Ђурађ је Хуњадију препустио и Мункач, Сатмар, Немети, Нађбању, Дебрецин и Бесермењ: *Fejér*, Genus, 71–75; *Teleki*, Hunyadiak kora X, 159–164; *Крстић*, Документи, 127–129, 132–154.

²⁰ Ладислав је 19. децембра 1449. још увек био талац у Смедереву, када је дубровачка влада забранила својим грађанима у деспотовој престоници да буду његови чувари: *Jorga*, Notes et extraits II, 431, n. 4; *Сиремић*, Деспот Ђурађ, 351, нап. 84.

²¹ Папа је 12. априла 1450. године ослободио Хуњадија обавезе поштовања Смедеревског споразума: *Baronius*, *Raynaldus*, *Lederchi*, *Annales ecclesiastici* XXVIII, 533–534.

²² Тужба против Ладислава Патакија је сачувана, али будући да се у њој помињу и друге личности, нема сумње да су и против њих покренути судски процеси. Хуњадијеве присталице су тих дана подизале тужбе и против других деспотових фамилијара због пустошења њихових поседа, наводно по налогу деспота Ђурђа. Тако је истог дана (13. јануара 1450) пред судом дворског судије Симон Палоци покренуо вишегодишњу парницу против Јована од Чахоља: *Thallóczy–Áldásy*, *Oklevéltár*, 155–158, 174–180.

²³ Судови у средњовековној Угарској започињали су вишенедељна заседања осмог дана након најзначајнијих празника. У овом случају то је било осмог дана од празника Богојављања (6. јануара): *Engel*, *The Realm*, 191, 193; *Mažuranić*, *Prinosi* I, 849.

²⁴ Према наративним изворима Хуњади је бежећи са Косова био заробљен од деспотових људи, изгледа у „Загорју” (Ваљевској Подгорини), одакле је одведен у Смедерево: *Chalcosandyles* II, 137–140; *Bonfini*, *Regum*, 486; *Михаиловић*, Јаничарење успомене, 31; *Лома*, Загорје Стефана Белмуљевића, 13–23; *Сиремић*, Деспот Ђурађ, 342–344.

Стефана и Лазара, као и „војводе Михаила званог Челник од Ухада” (*Michaelis vayvode Chelnek dicti de Uhad*), Сандрина од Хелембе, Филипа од Кате, Ладислава од Патака и Франка од Берекзоа, својих фамилијара. Хуњади је у Смедереву држан „много дана” под најстрожим надзором и у смртном страху,²⁵ и деспот није хтео да га ослободи из заточеништва, нити се држао мира и договора постигнутог поводом тога са угарским сталежима,²⁶ све док губернатор у заточењу није оставио свог сина Ладислава као своју замену. Поред тога, деспот је, мимо знања сабора, од угарског губернатора извукао различите обавезе писменим путем, а Хуњади је деспоту морао предати и своју тврђаву Ершомљо (Вршац) са свим њеним селима и поседима, и повељама и исправама које се односе како на вршачко властелинство, тако и на многа друга губернаторова права. Српски владар је својим насиљем изазвао велики скандал и нанео велику жалост Јовану Хуњадију, као и велику штету и неправду, чиме је починио неверу према губернатору и „светој угарској круни”, изјавио је пред сабором његов пуномоћник. Како се даље види из ове повеље, Хуњадијев заступник је пред сабором показао три исправе о спроведеној истрази: по једну Арадског и Чанадског каптола и једну поджупана и племићких судија Зарандске жупаније, које потврђују изнету оптужбу. На то је Жигмунд од Сенђурђа, заступник Ладислава Патакија, који је пред сабор приступио са позивним писмом Лелеског конвента, одбацио ове тврдње и изјавио да је Ладислав Патаки потпуно невин по свим губернаторовим оптужбама. Хуњадијев заступник је тада затражио двобој, што је Патакијев пуномоћник прихватио, због чега је угарски сабор донео одлуку да се четрдесетдругог дана по осмини Светог Ђорђа, односно у четвртак на празник Светог апостола Варнаве (11. јуна 1450) у Будиму пред сабором одржи двобој Хуњадијевог и деспотовог представника, на ратним коњима и под оклопима и оружјем. Уколико се до вечерњих звона не буде на коњу појавио мегданција једне од парничних страна да се бори, та страна биће осуђена да је изгубила двобој и судски спор, одлучио је на крају угарски сабор. Није познато како је протекао двобој и шта се на крају збило тим поводом.²⁷

Ладислав Патаки био је кастелан деспотове тврђаве Таље у Земплинској жупанији, и на том положају се помиње у периоду од 1448. до 1457. године. Могуће је да је заповедник Таље био још од 1440. године. Он се, као и други наведени деспотови фамилијари, у изворима среће првенствено поводом

²⁵ Вицегубернатор Ладислав Сепеш писао је 17. новембра 1448. године градским властима Пожуна да се са Хуњадијем часно поступа у Смедереву: *Thallóczy–Áldásy, Oklevéltár*, 152–153.

²⁶ Угарски сабор који се састао у Петроварадину крајем новембра 1448. године тражио је од деспота Ђурђа да ослободи губернатора. После дужих преговора, до друге половине децембра постигнут је споразум о којем смо напред говорили, и који је познат на основу буле папе Николе V од 12. априла 1450. године: *Kammerer, Codex Zichy IX*, 205; *Baronius, Raynaldus, Lederchi, Annales ecclesiastici XXVIII*, 533–534. Вид. литературу наведену у нап. 17.

²⁷ Парнице су у Угарској у овом периоду решаване судским двобојима првенствено у случајевима када су недостајали писани докази, или у питањима одбране витешке части: *Rady, Nobilitu*, 74; *idem, Customary Law*, 129–130, 172. Видети на пример: *Pesty, Diplome II*, 167, 169, 172–173, nos 134, 136, 140. О двобојима видети и: *Mažuranić, Prinosi I*, 279–280.

различитих спорова око пљачкања и пустошења поседа и угрожавања поседовних права на деспотовим и суседним властелинствима, који су избијали тих година. Сандрин, син Томе од Хелембе (Хелимбе), племић из Крашовске жупаније у Банату, забележен је у деспотовој служби од јануара 1439. године. Био је кастелан у деспотовим тврђавама Болдогке и Регец у Абаујској жупанији почетком 1443. године, а вероватно и раније. На истом положају, али са звањем капетана, овај деспотов службеник налазио се и годину дана касније. Изгледа да је Сандрин у исто време био и кастелан Таље, заједно са Ладиславом Патакијем. То се поуздано може тврдити за 1448. годину, када се обојица (уз Силвестера од Торне) помињу као кастелани Таље у једној парници. Сандрин од Хелембе је у пролеће 1453. године још увек био на дужности кастелана тврђаве Болдогке, али је изгледа преминуо до 1455. године, када се као деспотов кастелан у Регецу јавља Филип од Кате, син Михаила. Он је 1433–1435. године био витез на двору, а није познато када је ступио у службу деспота Ђурђа. Разматрана повеља из 1450. године је најранији извор који га помиње као деспотовог фамилијара. Није нам познато какву је дужност у деспотовој служби обављао Франк од Берекзоа, који је нешто касније био поджупан Вуковске жупаније (1452–1456).²⁸

Наведени „војвода Михаило звани Челник од Ухада” је, по свему судећи, Михаило Анђеловић.²⁹ Док је његов млађи брат,³⁰ заробљен као дечак с мајком у Србији, градио каријеру на Порти, Михаило се истакао у служби српских деспота. Ипак, рана фаза његовог напредовања остаје непозната. На почетку другог дела владавине деспота Ђурђа био је већ велики челник (1445),³¹ а за владавине деспота Лазара имао је звање великог војводе.³² У то време велики челник је заузимао друго, а велики војвода прво место у државној хијерархији.³³ Због

²⁸ *Thallóczy–Áldásy, Oklevéltár*, 130–131, 147–149, 154–155, 166–170, 180–181, 197–199; *Иречек*, Историја II, 376–377; *Engel, Archontológia I*, 222, 284, 399, 439, 507, 518, II, 32, 97, 125, 187.

²⁹ Додуше, у XIV и првој половини XV века у Банату је постојала и угарска племићка породица Чолнок или Челнек (*Chulnuk, Chalnuk, Chelnek, Cholnuk, Chelnewk*) од Гаја, односно Омора. Међутим, од осам познатих припадника четири генерације ове породице, који се у изворима срећу између 1325. и 1437. године, ниједан се није звао Михаило, нити је имао титулу војводе, а није познато да је било ко из те породице био у служби српских деспота: *Engel, Archontológia I*, 136, 144, 215, 314, 325, 500, 501, 506, II, 54, 80; *idem, Genealógia, tábla: Csolnok (gáji, omori)*.

³⁰ Ибн Кемал изричито каже да је пашин старији брат био међу деспотовим угледним дужносницима: *İbn Kemal, Tevârih-i Âl-i Osman VII*, 113. Време рођења Михаила Анђеловића није познато, а постоји мишљење да је Махмуд-паша рођен око 1420. године: *Enciklopedija Jugoslavije I*, 115–116 (*Н. Šabanović*); *Trapp, PLP VII*, 172–173, по 17538. Околност да је Михаилова каријера започела деценију раније него Мехмедова такође указује да је паша био млађи од свог брата: *Stavrides, The Sultan of Vezirs*, 93–94, 108.

³¹ На два повељама деспота Ђурђа Дубровнику од 17. септембра 1445. године, као милошници се наводе велики челник Михаило, челник ризнички Паскоје (Соркочевић) и логотет Богдан: *Свијојановић*, Повеље и писма I/2, 11–21, 30–32, помени милосника на стр. 20–21, 32. У историографији је углавном прихваћено да је у питању Михаило Анђеловић: *Иречек*, Историја I, 425; II, 375; *Божих*, Колебања, 159; *Ферјанчић*, Византинци, 208; ИСН II, 229, 304 (*М. Сиремић*); *Сиремић*, Деспот Ђурађ, 516, 722; *Блајојевић*, Државна управа, 242–243; *Веселиновић*, Држава, 249.

³² *Свијојановић*, Родослови и летописи, 242; *Сиремић*, Деспот Лазар, 904, 907.

³³ Последњи познати велики челник пре Михаила био је Радич, који се на том положају налазио до негде између 1435. и 1439. године: *Бабић*, Друштвени положај ктитора, 150–152;

поменуте формулације у повељи поставља се питање на ком положају се Михаило Анђеловић налазио у тренутку њеног састављања (март 1450. године), то јест у време о коме се говори у саборској исправи (јесен 1448. године)? Односно, да ли је он још увек био велики челник 1448. или 1450. године, или је већ постао велики војвода? Како се већ почетком 1453. године као челник помиње Ђурађ Големовић, М. Благојевић је закључио да је Михаило титулу великог војводе стекао неколико година пре него што је са њом наведен у сачуваним изворима.³⁴ Необична формулација угарске исправе може се тумачити двојачко: да Угри нису знали право значење српске титуле (великог) челника, па су је тумачили као надимак, дајући Михаилу титулу војводе, или да израз „*Chelnek dicti*” сведочи о његовом пређашњем звању, по коме је до тада био познат.³⁵ Посебно је питање да ли Михаилова титулатура одражава стање из времена у коме се говори у повељи или оног у коме је документ настао. Склонији смо да се одредимо за ово друго. Ако, дакле, поменути извор не пружа сигурне основе за закључивање о времену до када је Михаило Анђеловић био на положају великог челника, он нам казује нешто веома занимљиво – војвода Михаило је наведен са племићким предикатом *de Uhad*,³⁶ онако како се у угарској дипломатској грађи наводе угарски племићи, према своме поседу, односно месту где је била њихова племићка курија. Тако су, уосталом, у истом документу наведени и Ладислав од Патака, Сандрин од Хелембе, Филип од Кате, Франк од Берекзоа, Жигмунд од Аболне, Жигмунд од Сентђурђа. Стога, документ из 1450. године показује да је српски велможа Михаило имао поседе у Угарској краљевини. У питању је посед Охад (Оход, Охат), који се налазио у Тамишкој жупанији, код Галада, јужно од Чакова у данашњем румунском Банату. Место Охад помиње се у пописима папске десетине сакупљане у Угарској од 1332. до 1337. године, а почетком XV века припадало је породици Треутел од Невне, која је тамо саградила кастел. Охад је 1422. године држала породица Варјаш од Варјаштелека, а 1456. године налазио се међу поседима које је тада добио Јован Хуњади.³⁷ То највероватније значи да је гувернатор успео да Михаила Анђеловића лиши његовог поседа у Угарској.

Сиремић, Деспот Ђурађ, 204; *Živojinović*, Le grand čelnik Radič, 389–392. О великим челницима и великим војводама у време деспота видети: *Блајојевић*, Државна управа, 223–245; *Веселиновић*, Држава, 196, 248–249; *Михаљчић*, Владарске титуле, 137–140; Лексикон српског средњег века, 72–73, s. v. „Велики војвода” (*А. Веселиновић*), 74–75, s. v. „Велики челник” (*М. Блајојевић*).

³⁴ *Блајојевић*, Државна управа, 243.

³⁵ Његов претходник на положају Радич је и после замонашења називан Челник, тако да је „титула служила као нека врста презимена”, како је то приметио *Тирковић*, О ктитору Каленића, 64, нап. 21; вид. *Zachariadou*, Worrisome wealth of the čelnik Radič, 383–397. Исти случај је и са протовестијаром Богданом, који је тако називан и пошто више није био на поменутој дужности: *Kolovos*, *A Biti* of 1439, 297–298, 302.

³⁶ *Kemény*, Diplomatischer Beitrag, 316, чита Wad. У истом издању је такође топоним Katha погрешно наведен као Ratha.

³⁷ *Csánki*, Magyarország történelmi földrajza II, 54, 81, 91; *Milleker*, Délmagyarország, 149, 217–218; *Engel*, Temesvári és Moldovai szandzsák, 14–15, 98, 167. *Suciu*, Dicționar istoric II, 6, и *Goicu-Sufletel*, Dicționarul toponimic VII, 11, идентификују Охад са местом Обад североисточно од Чакова.

Познато је да је земљопоседе у Угарској, у Банату и Срему, имала поједина крупна властела српских деспота. Из повеље којом је господин Ђурађ 1428/29. године потврдио „у вечну баштину” властелинства великом челнику Радичу, сазнајемо да је овај велможа од угарског краља Жигмунда у неком тренутку, још за владавине деспота Стефана, добио град Купиник на реци Сави у Срему, и „села пораиска”.³⁸ Радич је имао поседе и у данашњем Банату. Наиме, краљ Алберт Хабзбуршки у повељи од 31. марта 1438. године наводи да су браћа Таловци стекли поседе Шаруд (Saarud) у Тамишкој и Физих (Fyzygh) у Ковинској жупанији са свим припадајућим добрима и приходима, које су законито поседовали челник Радич и протовестијар Богдан, „барони Рашког краљевства”.³⁹ У Ковинској жупанији је земљопоседе имао и „рашки барон” Владислав, коме је краљ Жигмунд 28. октобра 1429. године наредио да не угрожава права и привилегије грађана Ковина на свом поседу Seel (Жељ код Опова).⁴⁰ Није познато шта је потом било са поменутиим српским велможом, иначе непознатим из других извора, а два документа из наредних година везана за Жељ уносе извесну забуну у даљу судбину овог поседа. Према једној Жигмундовој наредби из 1435. године, изгледа као да је Жељ прешао у руке Ладислава Маротија.⁴¹ С друге стране, поуздано се зна да је у време првог пада Србије под турску власт (1439) овај посед припадао извесном српском војводи Михаилу, који је такође имао и поседе Kezy и Sarzow у Арадској жупанији. Kezy је Кесинац (Chesinț) југозападно од Липове, а Sarzow пустара код села Комјата, између Бузада и Кувежде, јужно од Липове. Те земљопоседе у Арадској жупанији одузео му је у септембру 1439. године краљ Алберт, с образложењем да је починио неверу и прешао на страну Турака у време када су они заузели Смедерево, и да је са њима нанео много штете и зла Угарској.⁴² Са истим образложењем, нешто сумарније формулисаним

³⁸ *Стијановић*, Стари српски хрисовуљи, 3–4; *Новаковић*, Законски споменици, 334; *Радоњић*, Споразум у Тати, 175, нап. 8, сматра да је Радич ове поседе добио у време преговора у Тати у пролеће 1426. године; *Бабић*, Друштвени положај ктитора, 147; *Тошић*, Велики челник Радич, 11–12; *Сјремић*, Деспот Ђурађ, 116–117; *Џивојновић*, Le grand čelnik Radič, 394.

³⁹ Српски великаши су те поседе продали Таловцима, о чему је требало да бан Матко и браћа краљу поднесу веродостојне исправе, на основу којих би им владар потврдио стицање ова два поседа: *Thallóczy–Áldásy*, Oklevéltár, 124–126; *Сјремић*, Деспот Ђурађ, 204; *Џивојновић*, Le grand čelnik Radič, 394–395; *Ђурковић*, О ктитору Каленића, 64–65; *Ивановић*, Света Гора као уточиште, 362–367.

⁴⁰ *Витковић*, Прошлост, 10–13; *Magdics, Ráczkevei okmányár*, 9–11; *Динић-Кнежевић*, Словенски живаљ, 27; *Крстић*, Из историје, 35.

⁴¹ Краљ Жигмунд је 5. јула 1435. наложио трибутарима „in villis Radus, Natyas et Seel vocatis, in omnibus tributis egregii Ladislai condam Johannis de Maroth, alias bani Machoviensis institutis” да ни на који начин не узнемиравају грађане Ковина, јер су они ослобођени плаћања свих дажбина и царина у Угарској; *Magdics, Ráczkevei okmányár*, 18–19; *Динић-Кнежевић*, Словенски живаљ, 27–28; *Крстић*, Из историје, 35. Пошто Ладислав Мароти у то време још није обављао значајне државне функције, не видимо на који је начин могао да поставља царинике и скупљаче дажбина на овим поседима, осим као њихов власник. Почети политичке каријере Ладислава Маротија везују се тек за долазак на угарски престо Владислава I Јагелонца (1439–1444): *Rokai, Istorija porodice Maroti*, 276–280; уп. *Engel, Archontológia I*, 30, 98, 108, 240, 319, 324, 391, 454, 456, 458, 520, II, 156.

⁴² MNL, Diplomataki levéltár (=DL) 13440; *Pesty, Diplome*, 100–101, no 74.

у писму од 31. јула 1440. године, краљ Владислав I је „*possessionem Seel cum singulis villis et possessionibus ad eadem spectantes in comitatu Kovinensis habitam et existentem, aliasque universas et quaslibet possessiones ubilibet in regno nostro Hungarie constitutas, que scilicet Michaelis wayde Rasciani prefuisset*”, даровао свом присталици Јовану Комполту од Нане.⁴³ Није познато ни о ком се српском војводи Михаилу радило, нити када је и како он дошао до поседа у Угарској. Уколико је тачно тумачење да је Жељ после српског великаша Владислава држао Ладислав Мароти, онда га поменути војвода Михаило није директно наследио, већ га је добио између 1435. и 1439. године.⁴⁴ Можда се ради управо о Михаилу Анђеловићу, који је, као што смо видели, деценију касније такође поседовао једно властелинство у Банату.⁴⁵

Посебно је питање како је поменути војвода прешао на страну Турака у време пада Смедерева. Ако знамо за случај једног од најугледнијих српских велможа, протовестијара Богдана, који је баш тих дана изразио спремност да ратује на османској страни уколико му поседи буду потврђени као тимар,⁴⁶ можемо да претпоставимо да је истим путем кренуо и војвода Михаило. С друге стране, можда је Михаило био међу српском властелом која је заједно са принцем Гргуром и његовим ујаком Томом Кантакузином после тромесечне опсаде предала Смедерево султану Мурату II 18. августа 1439. године. Гргур је после предаје престоног града изгледа привремено добио на уживање поседе у области Бранковића, док у пролеће 1441. године није био заточен и потом ослепљен у Токату заједно са братом Стефаном.⁴⁷ Будући да су на угарском двору тумачили сложене, па и контрадикторне позиције у којима су се нашли поједини чланови породице Бранковић у време првог османског освајања Србије у складу са сопственим интересима и виђењима,⁴⁸ „издаја” војводе Михаила не мора се нужно схватити дословно. Уколико је заиста у питању Михаило Анђеловић, његова будућа успешна каријера на српском двору би можда пре указивала на то да током драматичних збивања 1439. године он није деловао директно против интереса

⁴³ Краљ је тим писмом наредио бану Матку Таловцу да одмах преда Јовану Комполту од Нане наведени посед, који је држао у својим рукама: DL 39125. Овај документ и његове податке искористио је С. Ђирковић, али се омашком у ИСН II, 325, нап. 35, позвао само на DL 13440, под којом се сигнатуром налази исправа краља Алберта о одузимању поседа Кези и Шарзо у Арадској жупанији. Вид. и: СБР 2, 246, s. v. „Владислав” (С. Ђирковић); *Динић-Кнежевић*, Словенски живаљ, 32.

⁴⁴ Друга могућност је да је посед Жељ једним делом припадао српским великашима (прво Владиславу, потом Михаилу), а другим делом Ладиславу Маротију.

⁴⁵ Такву претпоставку изнео је и *Ивановић*, Властела државе српских деспота, 219, 265.

⁴⁶ *Kolovos, A Biti of 1439*, 297–299, 303.

⁴⁷ *Орбин*, Краљевство Словена, 111; *Историја Црне Горе II/2*, 194 (*И. Божић*); *Сүремић*, Деспот Ђурађ, 213–215, 219–220.

⁴⁸ У време када се завадио са српским деспотом и почео да му одузима поседе по Угарској у јулу 1440. године, краљ Владислав I је сумњичио деспота Ђурђа да је био у дослуху са Турцима који су пустошили Угарску, наводећи да су његова два сина међу Турцима: *Radvánszky–Závodszy*, *A Héderváry család oklevéltára I*, 197–200; *Balajthy*, *Munkács*, 25–26; *Kammerer*, *Codex Zichy IX*, 17–18; *Thallóczy–Áldásy*, *Oklevéltár*, 376; *Калић*, Палата српских деспота, 654; *Сүремић*, Деспот Ђурађ, 247.

породице Бранковић. После сређивања односа српског и угарског двора, Михаило је могао у замену за одузета властелинства у Угарској добити посед Охад. Ипак, треба нагласити да идентификација војводе Михаила из 1439. са Михаилом Анђеловићем ипак остаје на нивоу претпоставке, колико год протурско деловање обојице изгледало индикативно.⁴⁹

На крају, требало би размотрити колика је била стварна улога Михаила Анђеловића у Хуњадијевом заробљавању и формулисању услова под којима се губернатор ослободио из Смедерева. У документу из 1450. године главна одговорност за Хуњадијево заточеништво у Србији свађује се на деспотову супругу и синове, војводу Михаила и угарске фамилијаре српског владара – деспот Ђурађ је наводно заробио губернатора на њихов подстицај. Хуњади је исте 1450. године за своје невоље у Смедереву оптуживао и деспотове великодостојнике Дубровчане Дамјана Ђурђевића и Паскоја Соркочевића.⁵⁰ Ипак, чини се да је овде пре свега био циљ да се оптуже оне личности које су биле из Угарске, или су имале поседе и позиције у тој земљи. Окривљујући деспота како је Турцима предао истакнуте угарске племиће, Хуњади је на сабору издејствовао да српски владар као издајник буде осуђен на конфискацију свихседа. Губернатор и његови фамилијари су већ у првој половини марта 1450. године почели да заузимају Ђурђево поседе у Угарској и изгоне његове чиновнике.⁵¹ Деспотова породица се као целина сматрала власникомседа које је добила у Угарској, што се види из више других споразума које су склапали са Хуњадијем и његовим синовима.⁵² Због тога је било корисно у читаву причу убацити деспотицу Јерину и њене и Ђурђево синове. Било је потребно обрачунати се са деспотовим људима и легитимисати одузимање њиховихседа у Угарској краљевини, због чега су Ђурђеви угарски фамилијари уз његову породицу оптужени за Хуњадијеву злу судбину. У том контексту, по нашем мишљењу, треба посматрати и Михаилову позицију у читавој причи. С једне стране, он јесте у то време имао веома значајан положај и утицај на деспотовом двору; тај утицај ће временом само расти. Осим тога, велики војвода је деценију касније био вођа протурске или противугарске струје у Смедереву,⁵³ па се може претпоставити и да је 1448. године

⁴⁹ Познат је још један српски војвода из прве половине XV века са именом Михаило, свакако старији од Анђеловића. Он је био један од заповедника српских одреда у време обрачуна са османским принцем Мусом 1413. године: Константин Философ, 308; *Јуречек*, Историја I, 344, II, 383; *Ђурковић*, Кнез и деспот, 47–48, 105; *Блајковић*, Државна управа, 239; *Шуица*, Немирно доба, 99–100; *Ивановић*, Властела, 92, 211, 222; СБР 6, 833–834, s. v. „Михаило” (*М. Ивановић*); *Ђурковић*, О ктитору Каленића, 66, сматра да је тај војвода Михаило био међу онима „који су нешто значили” и у време писања деспотове биографије (1431–1433).

⁵⁰ *Радоњић*, Дубровачка акта и повеље I/2, 499–501; *Chronica Ragusina Junii Restii*, 298; *Динић-Кнежевић*, Дубровник и Угарска, 115–116; *Ћиремић*, Деспот Ђурађ, 345–346.

⁵¹ *Најнал*, Kivonatok, 116–117, no. 50, 51; *Бубало*, Поседи, 233.

⁵² *Fejér*, Genus, 71–75, 149–157; *Teleki*, Hunyadiak kora X, 305–312; *Thallóczy–Áldásy*, Oklevéltár, 159–162, 162–164, 172–174; *Крстић*, Повеља деспота Ђурђа, 154–161.

⁵³ *Ћиојановић*, Родослови и летописи, 242; *Nagy-Nyáry*, Magyar diplomaciai emlékek I, 18, 20; *Макушев*, Историјски споменици II, 114–115, 218–219; *Chalcocandyles* II, 216–217; *Орбин*,

био међу главним заговорницима чврстог курса према Хуњадију. Међутим, с друге стране, издвајање Михаила Анђеловића у односу на друге деспотове дворане могло је бити последица евидентне жеље да се оптуже људи са поседима и положајима у Угарској. Дакле, можда је „војвода Михаило звани Челник” апострофиран да би био лишен свог поседа у Потамишју, што се потом и догодило.

Хуњади се истовремено с правним одлукама против деспота и његових људи спремао и на рат против Србије. Он се с војском спустио на саму границу, тако да је током пролећа 1450. године боравио у Београду и Ковину. У атмосфери која је створена поједини деспотови фамилијари у Угарској нису могли или хтели да ваљано заступају интересе свог господара, што је изазвало деспотову огорченост, али није смањило његову решеност да се војно супротстави Хуњадију.⁵⁴ Посредовањем палатина Ладислава Горјанског и угарских прелата и барона, у Смедереву је 9. маја 1450. године склопљен договор између деспота и губернатора, по коме је овај и даље, по праву залога, држао више деспотових властелинстава у Угарској.⁵⁵ Међутим, када је на сабору у јуну обнародована папска була од 12. априла, којом се губернатор и сталежи ослобађају заклетви датих деспоту Ђурђу 1448. године,⁵⁶ започео је још жешћи талас непријатељства и напада на деспотове угарске поседе. Деспотови протести нису имали ефекта,⁵⁷ а сабор је наложио да се деспоту Ђурђу као издајнику одузму сви поседи у Угарској краљевини. Туроцијеве и Бонфинијеве тврдње⁵⁸ да је до тога убрзо и дошло могу се поткрепити подацима из архивске грађе. Хуњадијева војска је у пролеће 1451. године опседала Вилагошвар, али по свему судећи није успела да га заузме. Међутим, губернатор је запосео деспотове градове Бечеј, Купиник, Сланкамен и Сремску Митровицу и у њима поставио своје кастелане.⁵⁹ Преговори између две стране вођени су у Београду током касног пролећа и лета 1451.

Краљевство Словена, 129; *Јуречек*, Историја I, 386, II, 375; *Ђурковић*, Смедерево, 67–68; *Ферјанчић*, Византинци, 209–211; *Ћиремић*, Деспот Ђурађ, 516–517, 520, 762; *исџи*, Борбе за Смедерево, 215–216; *Веселиновић*, Држава, 89–90, 148–149; *Stavrides*, The Sultan of Vezirs, 95–96; *Крсџић*, Пад Србије из угла освајача, 308–310.

⁵⁴ *Thallóczy–Áldásy*, Oklevéltár, 158–159; *Gelcich–Thallóczy*, Diplomatarium, 513; *Bonfini*, Rerum, 486–487; *Рагонић*, Западна Европа, 263–264; *Klaić*, Povijest Hrvata III, 274–275; ИСН II, 267, 328 (*М. Ћиремић*, *С. Ђурковић*); *Ћиремић*, Деспот Ђурађ, 349–351.

⁵⁵ *Thallóczy–Áldásy*, Oklevéltár, 159–162; *Крсџић*, Повеља деспота Ђурђа, 154–161.

⁵⁶ *Baronius*, *Raynaldus*, *Lederchi*, Annales ecclesiastici XXVIII, 533–534.

⁵⁷ *Thallóczy–Áldásy*, Oklevéltár, 164; *Ћиремић*, Деспот Ђурађ, 350.

⁵⁸ *Thwrócz*, Chronica Hungarorum, 330; *Bonfini*, Rerum, 486–487; по њима и *Орбин*, Краљевство Словена, 124.

⁵⁹ Јован Гути, настојник конвента хоспиталаца из Стоног Београда, био је кастелан Сремске Митровице 17. априла 1451. године: DF 202837; *Házi*, Sopron története I/3, 317–318. Као Хуњадијеви кастелани у Купинику 16. јула исте године помињу се Андрија од Бешенова и Валентин од Темешкеза: DF 259529. Да је Хуњади заузео Сланкамен сведоче његове исправе издате 12. и 26. марта и 15. и 16. јула 1451. године у овом сремском граду: DL 37613, DF 231283, 231292, DL 14488, DF 259529; *Hajnal*, *Kivonatok*, 118, no 58. Исто се може рећи и за Бечеј, у коме је губернатор боравио крајем јануара и почетком фебруара, затим у марту 1451, као и у јулу исте године, када је прагио ток преговора о помирењу с деспотом. Хуњади је такође боравио у Бечкереку 18. јула: DL 16756,

године посредовањем изасланика најмоћнијих угарских барона, а мировни уговор коначно је утаначен до 7. августа. Деспоту су враћени неки градови које су Хуњадијеви људи успели да заузму, као што су Купиник, Сремска Митровица, Сланкамен и Бечеј. Мир је требало да учврсти будући брак између деспотове унуке Јелисавете, кћери Кантакузине Бранковић и грофа Улриха Цељског, и млађег губернаторовог сина Матије, потоњег угарског краља.⁶⁰

Као што су каснији догађаји показали, и то измирење Бранковића и Хуњадија било је привремено, а великог војводу Михаила Анђеловића тек су чекала највећа искушења у угарској тамници.⁶¹

ПРИЛОГ

ПОВЕЉА УГАРСКИХ СТАЛЕЖА О СУДСКОМ ДВОБОЈУ У ПАРНИЦИ ЈОВАНА ХУЊАДИЈА ПРОТИВ ЛАДИСЛАВА ПАТАКИЈА ПОВОДОМ ХУЊАДИЈЕВОГ ЗАТОЧЕНИШТВА У СМЕДЕРЕВУ 1448. ГОДИНЕ

Будим, 13. март 1450. године

Оригинал на папиру димензија 46 x 24,5 cm, трагови округлог црвеног печата, утиснутог испод текста исправе. На повељи се налази више тамних мрља, нарочито по средишњем делу, где је била пресавијена.

SJAN Cluj, col. Kemény József, на чувању у BCU, col. spec., col. Kemény, nr. 104. Црно-бели снимци исправе (позитиви и негативи): MNL, DF 253500.

Nos, prelati, barones, nobiles et proceres huius regni Hungarie universi memorie commendamus quod Sigismundus de Abolna pro magnifico domino Johanne de Hunyad, regni [2] Hungarie gubernatore, cum procuratoriis literis eiusdem juxta continentiam literarum Capituli Orodienis inquisitorum, citatorum et insinuatorum in octavis festi Epiphaniarum Domini in figura nostri iudicii conparendo contra Ladislaum de Pathak proposuit [3] eo modo: quod dum ipse in anno Domini millesimo

86684, DF 240090, DL 31622, 81028, 29273; *Teleki*, Hunyadiak kora X, 281–282, 287; XI, 169; *Kammerer*, Codex Zichy IX, 299–303; *Thallóczy–Áldásy*, Oklevéltár, 379; *Hajnal*, Kivonatok, 120, no 66.

⁶⁰ *Teleki*, Hunyadiak kora X, 305–312; *Fejér*, Genus, 149–157; *Bárány*, Torontál vármegye hajdana, II, 9–15; *Рагонић*, Западна Европа, 266; ИСН II, 328 (С. Ђурковић); *Бубало*, Поседи, 234. Јелисавета је још у јуну 1448. године била верена за старијег Хуњадијевог сина Ладислава: *Thallóczy–Áldásy*, Oklevéltár, 145–150; *Сиремић*, Деспот Ђурађ, 344, 365–366. О ширим оквирима Хуњадијевог унутрашње и спољне политике 1450–1451. године видети такође: *Simon*, The Lion in the Winter, 498–500.

⁶¹ Дубровачко Веће умољених је 28. септембра 1458. године писало Дамјану Ђурђевићу да објасни Махмуд-паши како је боље што је Михаило Анђеловић под његовим надзором, јер да је пао у руке Угара, вероватно би већ био убијен: *Божић*, Дубровник и Турска, 154. Међутим, изгледа да је управо Дамјан Ђурђевић пребацио Анђеловића у Угарску, где се овај, у краљевом заточеништву, налазио и крајем новембра 1460. године, како произилази из једног дипломатског извештаја из Миланског архива, који цитира *Stavriles*, The Sultan of Vezirs, 98. Видети и: *Chalcosandyles II*, 216–217; *Орбин*, Краљевство Словена, 129; *Ферјанчић*, Византинци, 209–210; *Сиремић*, Деспот Ђурађ, 520, 523, 528.

quadringentesimo quadragesimo octavo preterito cum tota armata militia ipsius regni nostri pro augmento fidei christiane habito generali passagio ultra regnum Rasciae cum [4] Turcis conflictum iniens, plurimosque congressus faciens cum eisdem ad ultimum tamen innumerosae multitudini ipsorum paganorum resistantiam dare non valens, abinde se versus propria dirigendo cum ad domum [5] illustris principis domini Georgii despoti Rascie et Albanie domini ubi jam se tutum fore estimaret pervenisset, ipse dominus despotus inmemor beneficiorum, favorum et honorum tam per divos reges dicti [6] regni nostri Hungarie quam etiam per eundem dominum gubernatorem sibi impensorum et exhibitorum, ipsum dominum gubernatorem ex suggestione et instigatione illustrissime domine Jerine, consortis, ac Gregori, Stephani et Lazari, [7] filiorum, nec non Michaelis vayvode Chelnek dicti de Uhad, Sandrini de Helenba, Philipi de Katha, Ladislai de Pathak et Frank de Berekzo, familiarium videlicet suorum, captivasset et captum in castro [8] suo Zendrew pluribus diebus sub firmissima custodia et metu mortis teneri et conservari fecisset, nec eundem de huiusmodi captivitate emittere voluisset nisi certis pactatis et obligaminibus a nobis superinde exactis, [9] super que licet se contentum manere promisisset, tamen huiusmodi promisionibus et obligaminibus non curatis, ex post eum de ipsa captivitate exmittere ut debuisset nullatenus voluisset, nisi egregium Ladislaum, [10] filium suum, loco eiusdem in eandem captivitatem dicti domini despoti collocasset, sed et ab eodem domino gubernatore preter scirum nostrum diversa obligamina literis mediante roborata ad omnem suam voluntatem [11] extorsisset castrumque ipsius domini gubernatoris Ersomlio vocatum simulcum omnibus villis et possessionibus eiusdem, necnon certis literis et literalibus instrumentis tam prefatum castrum Somlio, quam etiam [12] nonnulla alia jura ipsius domini gubernatoris concernentia de manibus suis extradari et sibi, scilicet domino despoto, assignari per eundem dominum gubernatorem coegisset in maximum scandalum eiusdem domini Johannis [13] gubernatoris tristitiamque non parvam ac unicum <.....>⁶² dampnum valde magnum potencia sua mediante notamque [infidelitatis] in hac re contra nos ac sacram huius regni nostri coronam non [14] formidando incurrisse. Et hec sic facta fore exhibitionibus, trium literarum inquisitorum: unius dicti Capituli Orodensis et alterius Chanadiensis Capitulorum ecclesiarum, nec non tertie vicecomitis et iudicum nobilium Comitatus [15] de Zarrand nobis, ad nostram literatoria mandata rescriptarum, sub uno sensu et forma verborum loquentium in diversis terminis emandarum, conprobans eidem actori per nos in premissis iuris equitatem petivit impertiri. Quo audito [16] Sigismundus de Zenthgeorgh pro ipso Ladislao de Pathak cum procuratoriis literis Conventus ecclesie de Lelez in nostram exurgendo presentiam, respondit ex adverso, quod ipse Ladislaus de Pathak in totali [17] premissa accione et aquisicione dicti domini gubernatoris innocens esset penitus et immunis. Et quia prefatus Sigismundus, procurator dicti domini gubernatoris in comprobationem accionis eiusdem domini [18] gubernatoris de pugile eiusdem, pugili dicti Ladislai de Pathak signum duelli dimicandi porrigebat, prefatusque procurator dicti Ladislai ipsum signum duelli ad nostram ternariam

⁶² Због оштећења повеље на месту где је била пресавијена две до три речи се не могу прочитати.

requisitionem benivole acceptabat, [19] pro eo iudicando commisimus eo modo, ut annotatus dominus gubernator in eo ut prefatus dominus despotus universa premissa facta potenciarum ex inscigacione et suggestione dicti Ladislai de Pathak eidem domino gubernatori [20] fecerit pugilem congressum, memoratus vero Ladislaus de Pathak in eo ut ipse in totali premissa accione et aquisicione dicti domini gubernatoris innocens sit et existat penitus et immunis, [21] pugilem ingressum quadragesimo secundo die octavarum festi beati Georgii martiris nunc venturi feria, videlicet quinta in festo scilicet beati Barnabe apostoli similiter nunc venturi, hic Buda coram nobis in loco [22] ad id apto et deputato in area tramitis ipsius duelli in equis et armoribus militaribus contra se se, ut forcius poterunt dimicantur coram nobis statuere debeant et teneantur, et ne dimicacio ipsius duelli [23] ad crepusculum noctis differatur, statuimus decernentes ut si qua partium pro dictam pugilem suum ante pulsum vesperarum equum ascendi et ipsum duellum dimicare non fecerit, ex tunc talis pars contra partem alteram [24] in ipso duello convicto permaneat et habeatur eo facto. Datum Bude sexagesimo die octavarum festi Epiphaniarum Domini predictarum, anno eiusdem millesimo quadringentesimo quinquagesimo.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – LIST OF REFERENCES

Извори – Primary Sources

- Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale ale României, colecția Kemény József, Diplomatarium autographum, на чувању у Библиотека Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca, colecții speciale, colecția Kemény.
- Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest, Diplomatikai levéltár (DL); Diplomatikai fényképgyűjtemény (DF).
- Balajthy J., Munkács. Azaz: Munkács városának és várának topographiai, geographiai, históriai és statisztikai leírása, Debreczen 1836.
- Bárány A, Torontál vármegye hajdana, Buda 1845.
- Baronius C., Raynaldus O., Lederchi J., Annales ecclesiastici, denuo excusi et ad nostra usque tempora perducti ab A. Theiner, t. XXVIII (1424–1453), Barri–Ducis 1874.
- I. Bekker, Historia politica et patriarchica Constantinopoleos. Epirotica, Corpus scriptorum historiae Byzantinae, Bonnae 1849.
- Berchet G., La Repubblica di Venezia e la Persia, Torino 1865.
- Бојишић В., Народне пјесме из старијих, највише приморских записа, Београд 1878 [Bogišić V., Narodne pjesme iz starijih, najviše primorskih zapisa, Beograd 1878].
- Bonfini A., Rerum Hungaricarum decades libris XLV comprehensae ab origine gentis ad annum MCCC-CXCV, Lipsiae 1771.
- Вишковић Г., Прошлост, установа и споменици угарских краљевских шајкаша, Гласник Српског ученог друштва 67 (1887) [Vitković G., Prošlost, ustanova i spomenici ugarskih kraljevskih šajkaša, Glasnik Srpskog učenog društva 67 (1887)].
- Gelcich J.-Thallóczy L., Diplomatarium relationum reipublicae Ragusanae cum regno Hungariae. Raguza és Magyarország összeköttetéseinek oklevéltára, Budapest 1887.
- Ecthesis Chronica and Chronicon Athenarum, ed. S. Lambros, London 1902.
- İbn Kemal, Tevârih-i Âl-i Osman VII, ed. Ş. Turan, Ankara 1991.

- Joannis de Thwroc̄z*, *Chronica Hungarorum, Scriptorum rerum Hungaricarum veteres ac genuini I*, ed. J. G. *Schwandtner*, Vindobonae 1746.
- Jorga N.*, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des Croisades au XVe siècle II*, Paris 1899.
- Kammerer E.*, *A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára. Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vasonkeo IX*, Budapest 1899.
- Kemény J.*, *Diplomatischer Beitrag zur Geschichte der Gefangenschaft des Johann Hunyadi*, in: *Magazin für Geschichte, Literatur und alle Denk- und Merkwürdigkeiten Siebenbürgens*, ed. A. *Kurz*, Kronstadt 1844, 313–319.
- Константин Философ и његов Живот Стефана Лазаревића деспота српскога, ed. B. *Јајић*, Гласник Српског ученог друштва 42 (1875); фототипско издање прир. Ђ. *Трифунковић*, Горњи Милановац 2004 [Konstantin Filozof i njegov Život Stefana Lazarevića despota srpskoga, ed. V. *Jagić*, Glasnik Srpskog učenog društva 42 (1875); fototipsko izdanje prir. Đ. *Trifunović*, Gornji Milanovac 2004].
- Крстић А.*, Документи о угарским поседима деспота Ђурђа датим у залог Јовану Хуњадију 1444. године, Мешовита грађа (*Miscellanea*) 32 (2011) 125–156 [Krstić A., Dokumenti o ugarskim posedima despota Đurđa datim u залог Jovanu Hunjadiju 1444. godine, Mešovita građa (*Miscellanea*) 32 (2011) 125–156].
- Крстић А.*, Повеља деспота Ђурђа Бранковића о давању у залог поседа у Угарској Јовану Хуњадију, Стари српски архив 11 (2012) 151–174 [Krstić A., Povelja despota Đurđa Brankovića o davanju u залог poseda u Ugarskoj Jovanu Hunjadiju, Stari srpski arhiv 11 (2012) 151–174].
- Laonici Chalcoandylae Historiarum demonstrationes II*, ed. E. *Darkó*, Budapestini 1923.
- Lussari G.*, *Copioso ristretto degli annali di Rausa libri quatro*, Venetia 1605.
- Magdics I.*, *Ráczeveki okmánytár*, Szekesfehervár 1888.
- Макушев В.*, Историјски споменици Јужнога Словенства и околних народа II, Београд 1882 [Makšev V., Istorijski spomenici Južnoga Slovenstva i okolnih naroda II, Beograd 1882].
- Михаиловић Констјантин из Осјоровице*, Јаничарева успомене или турска хроника, ed. Ђ. *Живановић*, Споменик САН 107 (1959) [Mihailović Konstantin iz Ostrovice, Janičareve uspomene ili turska hronika, ed. Đ. *Živanović*, Spomenik SAN 107 (1959)].
- Nagy I.–Nyáry A.*, *Magyar diplomaciai emlékek Mátyás király korából 1458–1490, I*, Budapest 1875.
- Новаковић С.*, Законски споменици српских држава средњег века, Београд 1912 [Novaković S., Zakonski spomenici srpskih država srednjega veka, Beograd 1912].
- Орбин М.*, Краљевство Словена, Београд 1968 [Orbin M., Kraljevstvo Slovena, Beograd 1968].
- Пантић М.*, Непозната бугаршtica о Деспоту Ђурђу и Сибињанин Јанку из XV века, Зборник МС за књижевност и језик 25/3 (1977) 421–439 [Pantić M., Nepoznata bugarštica o Despotu Đurđu i Sibinjanin Janku iz XV veka, Zbornik MS za književnost i jezik 25/3 (1977) 421–439].
- Pesty F.*, *Diplome privind istoria Comitatusui Timiș și a orașului Timișoara. Oklevelek Temesvármegyē és Temesvár város történetéhez II (1430–1470)*, ed. L. *Magina–A. Magina*, Cluj-Napoca 2014.
- Radvánszky B.–Závodszy L.*, *A Héderváry család oklevéltára I*, Budapest 1909.
- Рагонић Ј.*, Дубровачка акта и повеље I/2, Београд 1934 [Radonić J., Dubrovačka akta i povelje I/2, Beograd 1934].
- Rački F.*, *Iz djela E. L. Crijevića Dubrovčanina*, *Starine JAZU* 4 (1872) 155–200.
- Rački F.*, *Prilozi za sbirku srbskih i bosanskih listina*, *Rad JAZU* 1 (1867) 124–163.
- Sphrantzes Georgios*, *Memorii 1401–1477*, ed. V. *Grecu*, București 1966.
- Szabó K.*, *Az Erdélyi Múzeum eredeti oklevéleinek kivonatai (1232–1540) III*, *Történelmi Társaság* 1890, 102–129, 328–359.
- Стојановић Љ.*, Старе српске повеље и писма I/2, Београд–Сремски Карловци 1934 [Stojanović LJ., Stare srpske povelje i pisma I/2, Beograd–Sremski Karlovci 1934].
- Стојановић Љ.*, Стари српски родослови и летописи, Сремски Карловци 1927 [Stojanović LJ., Stari srpski rodoslovi i letopisi, Sremski Karlovci 1927].

- Stojanović Lj.*, Стари српски хрисовуљи, акти, биографије, летописи, типиси, поменици, записи и др., Споменик СКА 3 (1890) 1–226 [*Stojanović Lj.*, Stari srpski hrisovulji, akti, biografije, letopisi, tipici, pomenici, zapisi i dr., Spomenik SKA 3 (1890) 1–226].
- Telesi J.*, Hunyadiak kora Magyarországon X, Pest 1853.
- Thallóczy L.–Áldásy A.*, A Magyarország és Szerbia közti összeköttetések oklevéltára 1198–1526, Magyarország melléktartományainak oklevéltára. Codex diplomaticus partium regno Hungariae adnexarum 2, Budapest 1907.
- Fejér G.*, Genus, incunabula et virtus Ioannis Corvini de Hunyad, Budae 1844.
- Hajnal I.*, Kivonatok Hunyadi János kormányzói okleveleiből, Levéltári Közlemények 1, 1–2 (1923) 98–125.
- Házi J.*, Sopron szabad királyi város története I/3. Oklevelek és levelek (1430–1452), Sopron 1924.
- Critobuli Imbriotae historiae, ed. *D. R. Reinsch*, Berolini et Novi Eboraci 1983.
- Chronica Ragusina Junii Restii, ed. *S. Nodilo*, Zagrabiae 1893.

Литература – Secondary Works

- Babinger F.*, Mehmed Osvajač i njegovo doba, Beograd 2009² [*Babinger F.*, Mehmed Osvajač i njegovo doba, Beograd 2009²].
- Babić G.*, Друштвени положај ктитора у Деспотовини, Моравска школа и њено доба, Научни скуп у Ресави 1968, Beograd 1972, 143–155 [*Babić G.*, Друштвени положај ктитора у Деспотовини, Моравска школа и њено доба, Научни скуп у Ресави 1968, Beograd 1972, 143–155].
- Blagojević M.*, Државна управа у српским средњовековним земљама, Beograd 1997 [*Blagojević M.*, Državna uprava u srpskim srednjovekovnim zemljama, Beograd 1997].
- Božić I.*, Дубровник и Турска у XIV и XV веку, Beograd 1952 [*Božić I.*, Dubrovnik i Turska u XIV i XV veku, Beograd 1952].
- Božić I.*, Колебања Махмуд-паше Анђеловића, Прилози за КЈИФ 41/3–4 (1975) 159–171 [*Božić I.*, Kolebanja Mahmud-paše Anđelovića, Prilozi za KJIF 41/3–4 (1975) 159–171].
- Bubalo Đ.*, Поседи српских деспота у одбрамбеним плановима Краљевине Угарске 1458. и 1459. године, Пад Српске деспотовине 1459. године, Зборник радова САНУ, ур. *М. Сипремић*, Beograd 2011, 229–243 [*Bubalo Đ.*, Posedi srpskih despota u odbrambenim planovima Kraljevine Ugarske 1458. i 1459. godine, Pad Srpske despotovine 1459. godine, Zbornik radova SANU, ed. *M. Spremić*, Beograd 2011, 229–243].
- Veselinović A.*, Држава српских деспота, Beograd 2006² [*Veselinović A.*, Država srpskih despota, Beograd 2006²].
- Goicu V., Sufletel R.*, Dicționarul toponimic al Banatului VII, Timișoara 1994.
- Dinić-Knežević D.*, Дубровник и Угарска у средњем веку, Нови Сад 1986 [*Dinić-Knežević D.*, Dubrovnik i Ugarska u srednjem veku, Novi Sad 1986].
- Dinić-Knežević D.*, Словенски живаљ у урбаним насељима средњовековне јужне Угарске, Зборник МС за историју 37 (1988) 7–42 [*Dinić-Knežević D.*, Slovenski živalj u urbanim naseljima srednjovekovne južne Ugarske, Zbornik MS za istoriju 37 (1988) 7–42].
- Engel P.*, János Hunyadi and the Peace "of Szeged" (1444), Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hungaricae 47 (1994) 241–257.
- Engel P.*, A Temesvári és Moldovai szandzsák törökkori települései (1554–1579), Szeged 1996.
- Engel P.*, Középkori magyar genealógia, Magyar Középkori Adattár, CD-Rom, Budapest 2001.
- Engel P.*, Magyarország világi archontológiája 1301–1457, I–II, Budapest 1996.
- Engel P.*, The Realm of St Stephen. A History of Medieval Hungary 895–1526, London–New York 2001.
- Enciklopedija Jugoslavije I, Zagreb 1955.
- Živojinović M.*, Le grand čelnik Radič, Κλητόριον εις μνήμην Νίκου Οικονομίδη, Αθηνα–Θεσσαλονικη 2005, 387–402.

- Zachariadou E.*, Worrisome wealth of the čelnik Radič, *Studies in Ottoman history in honour of professor V. L. Ménage*, ed. *C. Heywood and C. Imber*, Istanbul 1994, 383–397.
- Ивановић М.*, Властела државе српских деспота, Београд 2013, докторска дисертација у рукопису [*Ivanović M.*, *Vlastela države srpskih despota*, Београд 2013, *doktorska disertacija u rukopisu*].
- Ивановић М.*, Света Гора као уточиште за властелу из Српске деспотовине, Наш траг 3–4, Велика Плана 2013, 358–369 [*Ivanović M.*, *Sвета Gora kao utočište za vlastelu iz Srpske despotovine*, *Naš trag* 3–4, *Velika Plana* 2013, 358–369].
- Историја српског народа II, ур. *J. Калић*, Београд 1982 [*Istorija srpskog naroda II*, ур. *J. Kalić*, Београд 1982].
- Историја Црне Горе II/2, Титоград 1970 [*Istorija Crne Gore II/2*, *Titograd* 1970].
- Jefferson J.*, *The Holy Wars of King Wladislas and Sultan Murad: The Ottoman-Christian Conflict from 1438–1444*, Leiden 2012.
- Јиречек К.*, Историја Срба I–II, Београд 1952 [*Jireček K.*, *Istorija Srba I–II*, Београд 1952].
- Јуришић А.*, Нова Павлица, резултати археолошких радова, Београд 1991 [*Jurišić A.*, *Nova Pavlica, rezultati arheoloških radova*, Београд 1991].
- Калић Ј.*, Срби у позном средњем веку, Београд 2001 [*Kalić J.*, *Srbi u poznom srednjem веку*, Београд 2001].
- Калић Ј.*, Палата српских деспота у Будиму, Зограф 6 (1975) 51–58 (=Европа и Срби: средњи век, Београд 2006, 653–671 [*Kalić J.*, *Palata srpskih despota u Budimu, Zograf* 6 (1975) 51–58 (=Европа и Срби: *srednji век*, Београд 2006, 653–671)].
- Klaić V.*, *Povjest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX stoljeća*, II/2, Zagreb 1901.
- Kolovos I.*, *A Biti of 1439 from the Archives of the Monastery of Xeropotamou (Mount Athos)*, Хиландарски зборник 11 (2004) 295–305 [*Hilandarski zbornik* 11 (2004) 295–305].
- Крстић А.*, Вршач у средњем веку. II део: од почетка 15. до средине 16. столећа, Историјски часопис 60 (2011) 193–212 [*Krstić A.*, *Vršac u srednjem веку. II deo: od početka 15. do sredine 16. stoljeća*, *Istorijski časopis* 60 (2011) 193–212].
- Крстић А.*, Из историје средњовековних насеља југозападног Баната (15. век – прва половина 16. века), Зборник МС за историју 73 (2007) 27–55 [*Krstić A.*, *Iz istorije srednjovekovnih naselja jugozapadnog Banata (15. век – prva polovina 16. века)*, *Zbornik MS za istoriju* 73 (2007) 27–55].
- Крстић А.*, Пад Србије из угла освајача: Ашикрашазаде и Дурсун-бег, Пад Српске деспотовине 1459. године, Зборник радова САНУ, ур. *М. Спремић*, Београд 2011, 303–320 [*Krstić A.*, *Pad Srbije iz ugla osvajača: Ašikrašazade i Dursun-beg, Pad Srpske despotovine 1459. godine*, *Zbornik radova SANU*, ed. *M. Spremić*, Београд 2011, 303–320].
- Ласкарис М.*, Византијске принцезе у средњовековној Србији, Београд 1926 [*Lascaris M.*, *Vizantijske princeze u srednjovekovnoj Srbiji*, Београд 1926].
- Лексикон српског средњег века, прир. *С. Ђурковић–Р. Михаљчић*, Београд 1999 [*Leksikon srpskog srednjeg века*, прир. *S. Ćirković–R. Mihaljčić*, Београд 1999].
- Лома А.*, Загорје Стефана Белмужевића – Куда је Јанко бежао са Косова, Зборник Историјског музеја Србије 23 (1986) 13–23 [*Loma A.*, *Zagorje Stefana Belmuževića – Kuda je Janko bežao sa Kosova*, *Zbornik Istorijskog muzeja Srbije* 23 (1986) 13–23].
- Маџурањич В.*, *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik I*, Zagreb 1975².
- Максимовић М.*, Однос деспота Ђурђа Бранковића и Јаноша Хуњадија у српским епским песмама [*Maksimović M.*, *Odnos despota Đurđa Brankovića i Janoša Hunjadija u srpskim epskim pesmama*], *Fiatal Szlavisták Budapesti Nemzetközi Konferenciája III* (3rd Conference for Young Slavists in Budapest), ed. *A. Urkom*, Budapest 2014, 150–155.
- Максимовић М.*, Срби и „Дуга војна” 1443/1444. године, Војноисторијски гласник 1 (2013) 45–71 [*Maksimović M.*, *Srbi i „Duga vojna” 1443/1444. godine*, *Vojnoistorijski glasnik* 1 (2013) 45–71].
- Мијајковић Ч.*, Деспот Ђураћ Бранковић, Београд 1880 [*Mijatović Č.*, *Despot Đurađ Branković*, Београд 1880].

- Микић Ж., Земни остаци историјских личности у Новој Павлици, Зограф 19 (1988) 45–47 [Mikić Ž., Zemni ostaci istorijskih ličnosti u Novoj Pavlici, Zograf 19 (1988) 45–47].
- Milleker B., Délmagyarország középkori földrajza, Temesvár 1915.
- Михаиловић М.–Ковачевић М., Нова Павлица, Београд 1989. [Mihailović M.–Kovačević M., Nova Pavlica, Beograd 1989].
- Михаљчић Р., Владарске титуле обласних господара. Прилог владарској идеологији у старијој српској прошлости, Београд 2001 [Mihaljčić R., Vladarske titule oblasnih gospodara. Prilog vladarskoј ideologiji u stariјoj srpskoј prošlosti, Beograd 2001].
- Мишић С., Поседи великог логотета Стефана Ратковића, Моравска Србија, историја, књижевност, уметност. Зборник радова са међународног научног скупа, ур. С. Мишић, Крушевац 2007, 7–19 [Mišić S., Posedi velikog logoteta Stefana Ratkovića, Moravska Srbija, istorija, književnost, umetnost. Zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa, ur. S. Mišić, Kruševac 2007, 7–19].
- Mureşan C., Ioan de Hunedoara şi vremea sa, Bucureşti 1957.
- Недељковић Б., Дубровачко–турски уговор од 23. октобра 1458. године, Зборник Филозофског факултета XI–1 (1970) 363–391 [Nedeljković B., Dubrovačko-turski ugovor od 23. oktobra 1458. godine, Zbornik Filozofskog fakulteta XI–1 (1970) 363–391].
- Новаковић С., Последњи Бранковићи у историји и у народном певању 1456–1502, Изабрана дела Стојана Новаковића III, прир. С. Ђурковић, Београд 2001 [Novaković S., Poslednji Brankovići u istoriji i narodnom pevanju 1456–1502, Izabrana dela Stojana Novakovića III, prir. S. Ćirković, Beograd 2001].
- Петровић Р., О браћи Махмуду и Михаилу Анђеловићу, Новопазарски зборник 17 (1993) 39–49 [Petrović R., O braći Mahmudu i Mihailu Anđeloviću, Novopazarski zbornik 17 (1993) 39–49].
- Петровић Р., Откриће у Новој Павлици, Саопштења 15 (1983) 243–248 [Petrović R., Otkriće u Novoj Pavlici, Saopštenja 15 (1983) 243–248].
- Петровић Р., Откриће фресака у Новој Павлици. Прилог проучавања уметности XV века, Рашка баштина 3 (1988) 137–155 [Petrović R., Otkriće fresaka u Novoj Pavlici. Prilog proučavanja umetnosti XV veka, Raška baština 3 (1988) 137–155].
- Појовић М., Мара Бранковић: жена између хришћанског и исламског културног круга у 15. веку, Нови Сад 2014 [Popović M., Mara Branković: žena između hrišćanskog i islamskog kulturnog kruga u 15. veku, Novi Sad 2014].
- Пурковић М., Кнез и деспот Стефан Лазаревић, Београд 1978 [Purković M., Knez i despot Stefan Lazarević, Beograd 1978].
- Рагоњић Ј., Западна Европа и балкански народи према Турцима у првој половини XV века, Нови Сад 1905 [Radonić J., Zapadna Evropa i balkanski narodi prema Turcima u prvoj polovini XV veka, Novi Sad 1905].
- Рагоњић Ј., Споразум у Тати 1426. и српско–угарски односи од XIII до XVI века, Глас СКА 187 (1941) 117–232 [Radonić J., Sporazum u Tati 1426. i srpsko-ugarski odnosi od XIII do XVI veka, Glas Srpske kraljevske akademije 187 (1941) 117–232].
- Rady M., Nobility, Land and Service in Medieval Hungary, Houndmills 2000.
- Rady M., Customary Law in Hungary. Courts, Texts, and the Tripartitum, Oxford 2015.
- Rokai P., Istorija porodice Maroti, Beograd 1983, doktorska disertacija u rukopisu.
- Simon A., The Lion in the Winter: John Hunyadi's Career from Kossovopolje to Belgrade (1448–1456), Between Worlds, II, Extincta est Lucerna Orbis: John Hunyadi and his Time (=Mélanges d'Histoire Générale, II, 2), ed. A. Dumitran, L. Mádly, A. Simon, Cluj-Napoca 2008, 491–522.
- Ѕиремић М., Борбе за Смедерево 1458–1459. године, Пад Српске деспотовине 1459. године, Зборник радова САНУ, ур. М. Ѕиремић, Београд 2011, 215–227 [Špremić M., Borbe za Smederevo 1458–1459. godine, Pad Srpske despotovine 1459. godine, Zbornik radova SANU, ur. M. Špremić, Beograd 2011, 215–227].
- Ѕиремић М., Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба, Београд 1994. [Špremić M., Despot Đurađ Branković i njegovo doba, Beograd 1994].

- Спремић М.*, Деспот Лазар Бранковић, ЗРВИ 50 (2013) 899–912 [*Spremić M.*, Despot Lazar Branković, ZRVI 50 (2013) 899–912].
- Српски биографски речник 2 (В–Г), 6 (Мар–Миш), гл. ур. Ч. Појов–Б. Бешлин, Нови Сад 2006, 2014 [Srpski biografski rečnik 2 (V–G), 6 (Mar–Miš), gl. ur. Č. Popov–B. Bešlin, Novi Sad 2006, 2014].
- Stavrides T.*, The Sultan of Vezirs. The Life and Times of the Ottoman Grand Vezir Mahmud Pasha Angelović (1453–1474), Leiden–Boston–Köln 2001.
- Suciu C.*, Dicționar istoric al localităților din Transilvania II (O–Z), București 1968.
- Тошић В.*, Велики челник Радич, Зборник за историју МС 13 (1976) 7–21 [*Tošić V.*, Veliki čelnik Radič, Zbornik za istoriju MS 13 (1976) 7–21].
- Trapp E. et al.*, Prosopographisches Lexikon der Palaiologenzeit VII–VIII, Wien 1985–1986.
- Ђурковић С.*, О ктотору Каленића, Зограф 24 (1995) 61–67 [*Ćirković S.*, О ктотору Kalenića, Zograf 24 (1995) 61–67].
- Ђурковић С.*, Смедерево – престоница Српске Деспотовине, Ослобођење градова у Србији од Турака 1862–1867, Зборник радова САНУ, Београд 1970, 61–69 [*Ćirković S.*, Smederevo – prestonica Srpske Despotovine, Oslobođenje gradova u Srbiji od Turaka 1862–1867, Zbornik radova SANU, Beograd 1970, 61–69].
- Ферјанчић Б.*, Византинци у Србији прве половине XV века, ЗРВИ 26 (1987) 173–212 [*Ferjančić B.*, Vizantinci u Srbiji prve polovine XV veka, ZRVI 26 (1987) 173–212].
- Ферјанчић Б.*, Деспоти у Византији и јужнословенским земљама, Београд 1960 [*Ferjančić B.*, Despoti u Vizantiji i južnoslovenskim zemljama, Beograd 1960].
- Held J.*, Hunyadi: Legend and Reality, New York 1985.
- Цвејковић Б.*, Манастир Нова Павлица – историја, архитектура и живопис, Београд 2010, докторска дисертација у рукопису [*Cvetković B.*, Manastir Nova Pavlica – istorija, arhitektura i živopis, Beograd 2010, doktorska disertacija u rukopisu].
- Csánki D.*, Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában II, Budapest 1894.
- Шуица М.*, Немирно доба српског средњег века. Властела српских обласних господара, Београд 2000 [*Šuica M.*, Nemirno doba srpskog srednjeg veka. Vlastela srpskih oblasnih gospodara, Beograd 2000].

Aleksandar Krstić

Institute of History, Belgrade

aleksandar.krstic@iib.ac.rs

A CONTRIBUTION TO THE BIOGRAPHY OF GREAT VOIVODE MIHAILO ANGELOVIĆ

The paper discusses data provided by a charter of the Hungarian estates, issued on March 13, 1450, which resulted from a litigation instituted by Governor John Hunyadi against László Pataki, the *familiaris* of the Serbian despot Đurađ (George) Branković (1427–1456). According to the presented accusations, Despot Đurađ captured Hunyadi after the defeat of the Hungarian army in the conflict with the Turks on the Kosovo field in 1448, acting upon the persuasion of his wife, sons, „Michaelis vayvode Chelnek dicti de Uhad” and his Hungarian *familiares* László Pataki, Sandrin Helembai, Philip Kátai and Frank Berekszói. The despot released Hunyadi only after he handed over the fortress Érsohely (present-day Vršac) in Banat with its appurtenances, as well as several charters pertaining to other estates and rights to the Serbian

ruler, and having left his elder son László as a hostage in Smederevo in his stead. As László Pataki rejected these accusations, the Hungarian Diet scheduled a duel of their representatives for June 11, 1450.

Based on this document and other known data on Mihailo Angelović, the author concludes that the aforementioned voivode Michael is no other than this Serbian nobleman of Byzantine origin. In 1445 Angelović bore the title „great čelnik”, and during the rule of Despot Lazar Branković (December 1456–February 1458) he was the great voivode. A noble title „de Uhad” shows that Mihailo Angelović had possessions in Hungary in 1450. This possession is most likely identical with the settlement Ohád (Ohát) near the Ghilad in the Romanian Banat. The paper also examines data on other Serbian noblemen who had estates in Hungary in the first half of the 15th century, especially on a certain voivode Mihailo, who was deprived of his possessions in the Counties of Keve (Kovin) and Arad for treason and infidelity in 1439 and 1440, for he allegedly joined the Turks at the time of the fall of Smederevo (August 1439). There is a possibility that he is the same person as Mihailo Angelović.

As regards the allegations presented in 1450 that the family of the despot and his *familiars* were responsible for Hunyadi’s captivity in Smederevo in 1448, the author points out the circumstances in which the document was created, as part of wider preparations of the Hungarian governor for confrontation with Despot Đurađ and his men in Hungary. Consequently, only those with possessions and positions in that country were marked as culprits, including Mihailo Angelović. On the other hand, as the brother of the Grand vizier Mahmud Pasha Angelović, Mihailo was the leader of pro-Ottoman and anti-Hungarian party in Smederevo in 1458, when he unsuccessfully tried to reach the highest authority in what was left of the Serbian state before its final collapse.